

Professori Tapio Bergholmin juhlapuhe Mauno Koiviston muistomerkin paljastusjuhlassa 25.11.2023: Koiviston Karisma

Usein tulkitaan, että ihmisen perusluonne, viehätysvoima ja varsinkin suuren valtiomiehen karsima ovat synnynnäisiä. Näin en tarkastele Mauno Koiviston poikkeuksellista kansansuosiota. Hänen karismansa ei ollut synnynnäistä vaan se alkoi kehkeytyä vasta hänen noustuaan valtiovarainministeriksi ja kypsyi hänen pääministerikautenaan.

Mauno Koivisto oli median suosikki 1960-luvun lopulla. Suomen radio- ja televisiotoimittajat valitsivat hänet vuoden 1967 suosituimmaksi haastateltavaksi. Palkintona oli lehmänkello. Koivisto totesi palkinnosta: ”Miellyttävä yllätys. En luullut heitä niin suosiollisesti kohdelleeni.”

Suomen lehtikuvaajat ry valitsi pääministeri Koiviston vuoden 1968 suosituimmaksi kuvattavaksi. Hän sai viirin, kun taas hankalimpien kuvattavien sitruunat ansaitsivat iskelmälaulajat Irwin Goodman, Danny ja Kirka Babitzin. Vuoden lehtikuva -palkinnot vuosilta 1968 ja 1969 olivat otoksia pääministeri Koivistosta.

Toimittajat Juha Tanttu ja Timo Kylmä arvioivat vuonna 1967 uutta valtiovarainministeriä näin:

Mauno Koivistolla on yllättävän paljon kannattajia, jopa ihailijoita, huolimatta 'kovasta veronkorotuslinjastaan'. Hän on tavallaan vieläkin uusi nimi, ehkä uuden tyyppinen poliitikkokin. Rauhallisella radio- ja televisio esiintymisellään hän on kerännyt kiinnostusta, nostattanut uteliaisuutta.

Mauno Koivisto nousi politiikan huipulle samaan aikaan kuin televisio löi läpi Suomessa. Televisiolupien määrä yli kymmenkertaistui vuosina 1960-1969. Pääministeri Koivisto sai vuosina 1968-1970 runsaasti ruutuaikaa, kun pääministerin haastattelutunnit tuolloin radioitiin ja televisioitiin.

Etelä-Suomen Sanomien päätoimittaja Olli Järvinen piti Mauno Koivistoa edellisiin pääministereihin – Ahti Karjalaiseen, Johannes Virolaiseen ja Rafael Paasioon – verrattuna parhaana keskustelijana, koska hänellä oli ”älyllistä liikkuvuutta ja hyvät hermot, joita tällaisissa paneelikeskusteluissa tarvitaan.”

Televisio toi poliitikon kokonaisvaltaisemmin koteihin kuin radio tai sanomalehdet. Kuvaruudulla näkyi usein vain haastateltavan pää tai yläruumis, jolloin kasvojen eleet ja ilmeet välittyivät vahvasti kotikatsomoihin. Näin katsojat muodostivat myös sanattoman viestinnän pohjalta vaikutelman poliitikon uskottavuudesta. Mediatutkija McLuhanin mukaan televisio saattoi luoda illuusion, että televisiokeskustelija olisi katsojan olohuoneessa. Liian viimeistelty, ennalta valmistellulta vaikuttava esiintyminen rikkoi kontaktin katsojan kanssa.

Mauno Koivisto oli positiivisen itsevarma tv-esiintyjä. Haastatteluissa hän katsoi useimmiten toimittajaan tai pälyili mietteläästi ympäriinsä. Koivisto käytti kirjakieltä, mutta siinä oli turkulainen nuotti. Murre teki hänestä kotoisamman.

Mauno Koivisto saattoi nopeasti vaihdella saman esiintymisen aikana haudanvakavasta kujeilevaan poikamaisuuteen. Pieni hymähdys, silmän välke, asennon vaihtaminen ja ripeä tokaisu toivat esiin huumoria ja itseironiaa. Synkän, asiallisen, vakavan ja leikkisän viestin vahvistivat eleet ja ilmeet.

Koko olemus saattoi viestiä päätöksenteon vaikeutta ja vastuullisuutta. Mauno Koiviston luontevassa repertuaarissa olivat niin räväkkä sanavalmius kuin syvälinen, verkkainen pohdiskelu. Hän oli televisiohahmona vakavasti otettava veitikka.

Koiviston valta, miehekkyyys ja charmi tekivät hänestä naisten suosikin. Pääministerin viehätysvoima ylitti puoluerajat. Miss Skandinavia 1969 -kilpailuun osallistunut Päivi Raita todisti:

Vaikka mä olen Kokoomuksen nuorissa, niin täytyy sanoa, että meillä on loistopääministeri. Osaa julkisissakin keskusteluissa heittää huulta kivasti. Seksikäskin, varmasti.

Mauno Koiviston vetovoiman kokivat myös norjalaiset toimittajat Nordek-neuvottelujen alkuvaiheessa Kööpenhaminassa huhtikuussa 1968 pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Heidän arvionsa mukaan Suomen räväkän pääministerin esiintyminen oli kuitenkin niin tasapainotettu, että se oli vakavan valtiomiehen arvoinen. Norjalaiset ihastelivat vielä Koiviston poikamaisen hymyn ja villin otsatukan valokuvauksellisuutta.

Reidar Hirsti kirjoitti kiertoartikkelissa, että Mauno Koivisto oli Kennedyn kaltainen, jonka luonteva suorapuheisuus televisiossa teki hänestä poikkeuksellisen poliitikon. Per Vassbotn luonnehti Dagbaldetissa Koivistoa nuoreksi komeetaksi, jolla oli huumoria, charmia ja älyä.

Koivisto teki pääministerinä pesäeroa muihin poliitikoihin. Ruotsalaiselle lehtimiehelle hän korosti huhtikuussa 1968, ettei ollut poliitikko vaan lähinnä virkamies tai toimitusjohtaja. Koivisto luonnehti tanskalaisessa TV-dokumentissa huhtikuussa 1969 itseään epäpoliittiseksi poliitikoksi. Hän totesi, ettei hän ollut kiinnostunut poliittisesta urasta. Pääministerin tehtävä oli vain vierailunäytös.

Monimietteenen, pohdiskelleva ja yllättäen huumorinpilke silmäkulmassaan esiintyvä johtava poliitikko oli ilmestys, joka herätti kansalaisissa kunnioitusta, arvostusta ja ihailua. Syntyi nouseva kannatuskierre, joka vahvisti itse itseään.

Television luoma kannatus ei ollut aina kestävä. Harvan poliittisen johtajan karisma kesti, kun julkisuuden valokeila korosti tappioita, virheitä ja luonteen varjopuolia. Esimerkiksi television nostama Hilmar Baunsgaard ei menestynyt Tanskan pääministerinä ja hänen puolueensa koki tappion kansankäräjien vaaleissa 1971.

Mauno Koivisto koki poliittisessa toiminnassaan voittoja ja tappioita, mutta hänen karismansa oli hyvin kestävä laatua.